

Quim Barnola

» *El intelectual rampante* de **Basilio Baltasar** (Palma, 1955) és un antídoto contra la ignorància, aquesta religió moderna tan aclamada avui. Potser aquesta empresa és una *chimaera bombinans in vacuo* -una quimera bronzint en el buit- però absolutament necessària per contrastar amb el fet de presumir de l'insubstancial. Com diu l'autor, una minva cognitiva de la contemporaneïtat que ens priva de la plena entesa del llegit. Potser aquesta ha sigut la causa per la qual es tendeix a simplificar el llenguatge i, per tant, la profunditat literària. Fixin-se que un estudi internacional acaba de concloure que els alumnes espanyols tenen cada vegada més dificultats per entendre el que llegeixen i estan per sota de la UE i de la mitjana de l'OCDE en comprensió lectora. No culparem només els ganduls estudiants. Alguna cosa hi deu tenir a veure que no es llegeixi a les cases.

I mentre tant s'està construint una societat immadura que veu amb inquietud l'avenç de la intel·ligència artificial. Baltasar surt al nostre rescat amb un sòlid argument partint de la premissa desenvolupada per Ludwig Wittgenstein, Noah Chomsky, Walter Benjamin i Michel Foucault sobre la veritat que subjau darrere de les paraules. Hi ha un significat ocult en els sintagmes que no aconseguim desxifrar però que percebem. El llenguatge no aconsegueix descriure amb exactitud allò que representen. Possiblement perquè evoca certa

Un llibre que sembla una deliciosa caps de bombons humanístics. Articles estimulants que armen un corpus hermenèutic que ens llança al 'sapere aude'.

Un antídoto contra la ignorància

emoció. Les paraules són una aproximació, però no designen el valor ontològic del descrit. I aquí és on la IA no pot entrar perquè no té el coneixement que neix de la disputa patlatina entre ment i paraula segons Roberto Calasso.

Un ja no sap quina és la naturalesa de la realitat. Jaques Derrida, al re-

collir el premi Theodor Adorno, va pronunciar un discurs en el qual va suggerir ponderar les experiències oníriques -com si el son fos més vigilant que la vigília i l'inconscient més pensador que la consciència-. I això és rellevant perquè la física quàntica mira de provar que els fets objectius no existeixen i que la reali-

tat depèn de l'observador. Ja Homer i Virgili van fer servir l'onirisme com a confrontació a l'empirisme. ¿La vida és somni?

I en aquest context disposem de la literatura, que segons Franz Kafka no només dona forma a l'experiència viscuda, sinó que l'anticipa. D'això en dona compte Ricardo Piglia, que afegeix que el lector avança a cegues però que sempre llegeix en el text els indicis del seu propi destí. Hi ha una cosa transcendental també a la pintura. Lázló Földényi té la certesa d'haver trobat déu a les pintures del romàntic Caspar David Friedrich, ocultat rere els esclats de la llum més elevada, com el centelleig que queda atrapat en la mirada dels personatges de Rembrandt que aconsegueixen traslladar les seues emocions.

Però sens dubte el paladí de la crítica social és Francisco de Goya amb *Els capritxos*. Baltasar assenyalava que defineix l'ànima dels seus coetanis a través d'una mirada implacable que és fruit del seu turment interior. I continuem pels passadissos del Museu del Prado i toquem de cara amb la plenitud eròtica que ens concedeix *El jardí de les delícies* del Bosch que, tot i que pugui ser interpretada com una amonestació doctrinal, li serveix d'ham per trobar la influència de la sàtira de Dante

Alighieri. Un gènere que ha quedat orfe malgrat que resisteix en les vinjetes del Roto, que amb la seva claredat filosòfica i profètica ens ajuda a entendre el món. O sigui, com el gentilhome cavaller Quixot. Un món en el qual la «infantilització de la vida adulta que propicien els videojocs i els programes d'entreteniment televisiu ha descartat per sempre la maduresa reflexiva de l'estoïcisme», i així ho va anticipar Alexis de Tocqueville el 1840. Es tracta de la mateixa immaduresa que abraça la ficció distòpica de personatges immortals que ens distreu de la realitat. Un efecte anestèsic com el futbol. Afició analitzada amb enveja, lucidesa i admiració per l'autor.

No obstant, l'intel·lectual rampant prefereix llegir un llibre -de paper- ja que només així se sobreviu a l'eventual manipulació del món virtual. Els recomane transcorrer per aquesta deliciosa caps de bombons humanístics. Articles estimulants que armen un corpus hermenèutic que ens llança al *sapere aude*.

Ideal Room

New Latino Boom

Manolo Gil

En la dècada dels 60 vam viure el boom de la literatura llatinoamericana, un dels fenòmens literaris més interessants de la segona meitat del XX. Un grup de joves escriptors encapçalats per Gabriel García Márquez, Mario Vargas Llosa, Carlos Fuentes i Julio Cortázar desafiaren les convencions de la literatura del moment i oferiren una sèrie d'obres innovadores, filles dels seu context històric, que van gaudir d'un gran èxit internacional.

Mig segle després vivim el New Latino Boom. Naida Saavedra, en el seu llibre *#NewLatino-Boom: cartografia de la narrativa en español de EE.UU.*, va encunyar aquesta denominació per a referir-se a la literatura que actualment s'està escrivint en aquest idioma als EUA, lligada als circuits universitaris de Nova York, Chicago, Los Angeles i Miami i als prestigiosos cursos d'escritura creativa en espanyol i Masters of Fine Arts de les universitats d'Iowa, Houston, El Paso Texas i New York University.

El moviment respon al creixement d'immigrants llatins i a l'augment de l'ús de l'espanyol en la vida social i econòmica dels EUA, on és la segona llengua. Una situació que ha generat una forta demanda de llibres en aquest idioma; una xarxa d'editorials independents destinades al públic llatí (Ars Communis Editorial, Chatos Inhumanos, Ediciones Baquiana, Sudaquia Ediciones); una sèrie de revistes literàries especialitzades, entre elles *Baquiana*, *Los Bárbaros*, *BeisMan*, *Surburbano* o *Viceversa Magazine*; i l'aparició de les fires del llibre de Nova York (FILNYC), Chicago, Miami i Los Angeles, dedicades al llibre en espanyol i per extensió a la cultura hispànica amb la seua diversitat.

El fenomen ha donat a conèixer una important nòmina d'escriptores i escriptors, alguns ja consagrats, com els mexicans Cristina Rivera Garza -dues vegades Premi Sor Juana Inés de la Cruz-, Yuri Herrera, i Oswaldo Estrada; la dominicana Rita Indiana i els bolivians Liliana Colanzi -recent Premi Internacional Ribera del Duero- i Edmundo Paz Soldán. Aquests autors publiquen al nostre país amb èxit: Herrera i Indiana ho fan amb *Perifèrica*, una de les editorials que més ha apostat per la nova literatura llatinoamericana; Rivera Garza publica amb Penguin Random House mentre Colanzi ha sigut fitxada per Pàgines de Espuma, que també aposta pels llatins; Estrada amb Valparaíso Ediciones, que té delegacions en diferents països, i Mayte López i Edmundo Paz Soldán amb Libros del Asteroide.

El New Latino Boom no s'esgota ací. Els autors llatins que escriuen en anglès també estan vivint el seu propi èxit, com l'argentí Hernán Díaz amb *Trust*, Premi Pulitzer 2023, novel·la recentment publicada al nostre país amb el títol de *Fortuna* per Anagrama -castellà- i *Periscopi* -català-. De la també argentina Mariana Enríquez s'ha traduït a l'anglès *Nuestra parte de la noche*, novel·la recomanada per *The New York Times* i Oprah Winfrey. En fi, que la literatura en espanyol està triomfant als EUA i nosaltres sense assabentar-nos. Afortunadament la FILNYC ho va contar en la passada edició de la Fira del Llibre de València. Com diu Toni Mollà, quan la llengua està a la plaça hi ha mercat. Ja ho canta Lady Gaga: *Born this way*.

EL INTELLECTUAL RAMPANTE. **Basilio Baltasar**
KRK Ediciones. 384 pàgines. 24,95 euros.